

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา ภายในหัวข้อต่อไปนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาชีพทันตแพทย์ของนักศึกษา คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จะนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับทัศนคติ
2. คุณธรรมแห่งวิชาชีพ
3. จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพทันตแพทย์

แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติ มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Attitude มีรากฐานมาจากคำว่า Aptus ในภาษาลาตินและเป็นคำที่มีความหมายกว้าง มีอยู่หลายความหมายซึ่งนักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น เป็นพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของทัศนคติซึ่งขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้น เป็นขบวนการเข้าสังคม ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ถึงการมีทัศนคติอันเหมาะสมกับกลุ่มทางสังคมที่คนนั้นร่วมใช้ชีวิตอยู่ ขบวนการสร้างทัศนคติเกิดขึ้นหลังจากที่ทัศนคติอันใหม่แตกต่างจากครั้งแรก ซึ่งสืบเนื่องมาจากความโน้มเอียงทางด้านแรงจูงใจและนิสัยความเคยชิน (มนูญ ตนะวัฒนา, 2536, หน้า 161) ซึ่งคำจำกัดความของคำว่าทัศนคติ มีอยู่หลายความหมายและมื่อประกอบของเนื้อหาแง่มุมที่แตกต่างกันไป อาทิเช่น

ซูซีฟ อ่อนโคสูง (2516, หน้า 112) ได้กล่าวว่า ทัศนคติ คือความพร้อมที่จะตอบสนองหรือแสดงความรู้สึกต่อวัตถุ สิ่งของ คน สิ่งกับ (Concept) อื่น ๆ ตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกหรือการตอบสนองดังกล่าว อาจเป็นไปในทางชอบ (เข้าไปหา) หรือไม่ชอบ (หลีกเลี่ยงหรือถอยหนี)

ทวี ท่อแก้ว (2517, หน้า 52) ได้กล่าวว่า ทศนคติ คือสภาพแห่งความโน้มเอียงอันเกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในลักษณะที่จะเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ และความโน้มเอียงอันนี้เป็นสิ่งที่ถาวร ยากที่จะเปลี่ยนแปลง

สมใจ ลักษณะ (2519, หน้า 44) ได้กล่าวว่า ทศนคติ เป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่บุคคลมีความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งของ มโนภาพ สถานการณ์อื่น ๆ ไปในแนวทางที่ชอบ (เข้าหา) หรือในทางที่ไม่ชอบ (หลีกเลี่ยง) และทศนคติเป็นลักษณะที่ค่อนข้างจะถาวรไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ

สุโท เจริญสุข (2519, หน้า 39) ได้กล่าวว่า ทศนคติ คือความรู้สึกของคนเราที่มีความคิดเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวซึ่งมุ่งเฉพาะในด้านความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

กาญจนา คำสุวรรณ (2521, หน้า 227) ได้กล่าวว่า ทศนคติ เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบที่คนเรามีต่อสิ่งเร้าทางสังคม ปฏิกิริยาโต้ตอบนี้เราได้เรียนรู้มา จะมีลักษณะดีหรือไม่ดีหรือประเพณีผลสิ่งนั้น ๆ

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530, หน้า 184) ได้กล่าวว่า ทศนคติ หมายถึงความรู้สึกและท่าทีของคนเราที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกในทางชอบ ไม่ชอบ และมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นตามความรู้สึกดังกล่าว

อัลลพอร์ต (Allport, 1935, p. 272) ได้กล่าวว่า “ทศนคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจและความคิดในการแสดงออก ที่เกิดขึ้นจากการจัดระบบโดยอาศัยประสบการณ์ในอดีต ซึ่งเป็นความพยายามในการกำหนดทิศทางของพฤติกรรม ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตอบสนองของแต่ละบุคคลในการตอบสนองต่อวัตถุ และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เขามีความเกี่ยวข้อง เนื่องจากคำจำกัดความนี้ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ จึงมีการเน้นถึงประสบการณ์ในอดีตว่า มีส่วนในการวางรูปแบบของทศนคติอย่างไร ด้วยเหตุผลเดียวกันเราจึงมองทศนคติที่ผ่านมามีการวางพื้นฐานของการตอบสนองที่เฉพาะเจาะจง และยังเน้นถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องการแสดงพฤติกรรมด้วย

อนาสตาซี (Anastasi, 1976, p. 3) ได้กล่าวว่าทศนคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะแสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือสถาบันต่าง ๆ เป็นต้น ทศนคติไม่สามารถเห็นได้โดยตรง แต่สามารถสรุป สันนิษฐานจากพฤติกรรมภายนอกทั้งที่ต้องใช้ภาษาและไม่ต้องใช้ภาษา

ด้วยข้อคิดเหล่านี้ จึงมีการเสนอคำจำกัดความของทัศนคติว่า “ เป็นตัวแทนของการแสดงออกทางด้านจิตใจที่คงทน ที่มีต่อลักษณะต่าง ๆ ในโลกทางสังคมและโลกทางวัตถุซึ่งถูกทำให้เกิดขึ้นโดยผ่านประสบการณ์และการกระทำอันเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางของพฤติกรรมในเวลาต่อมา ”

ในภาพรวมของทัศนคติ อาจสรุปได้ว่าทัศนคติเป็นตัวแทนของการแสดงความรู้สึกภายในแง่มุมต่าง ๆ ที่มีต่อโลกทางสังคมและโลกทางวัตถุ การแสดงออกนี้ประกอบด้วยปฏิกิริยาตอบสนองทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งความรู้ ความคิดอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น นอกจากนี้ทัศนคดียังสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ในอดีต การเปลี่ยนพฤติกรรม และการส่งเสริมหน้าที่การงานที่จำเป็นสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นหากบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะต้องสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ในรูปของการประเมินค่าในแง่บวกก็แสดงว่าบุคคลชอบและพอใจหรือมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากประเมินค่าในแง่ลบ ก็หมายถึงความรู้สึกที่ไม่ดี แสดงว่าเขาไม่ชอบหรือเกลียดสิ่งนั้น อยากจะหลีกเลี่ยง ไม่อยากเข้าไปใกล้ หรือมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

นอกจากนี้ยังมีส่วนให้นิยามไว้ในทำนองเดียวกันอีกมากมาย เช่น ทัศนคติ คือสภาพจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์อันทำให้บุคคลมีท่าทีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือเป็นความพร้อมทางจิตใจหรืออารมณ์ หรือทั้งสองอย่างของบุคคลในอันที่จะแสดงปฏิกิริยาต่อสถานการณ์หรือบุคคลหรือสิ่งของอย่างหนึ่ง ในทำนองว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย คัดค้านหรือไม่คัดค้าน หรือเป็นการที่บุคคลให้ความหมายแก่วัตถุ คน สัตว์ สิ่งกับ (Concept) หรือสถานการณ์ต่าง ๆ และการที่เราให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ นี้เอง เป็นสาเหตุให้เราชอบรับ หรือหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านั้น

โดยสรุป ทัศนคติ ก็คือ การลงความเห็นของความรู้จากที่ได้รับรู้ว่า สิ่งใด คนใด สถานการณ์ใด สถาบันใด ตัวใด ดีหรือไม่ดี เพียงใด

ความสำคัญของทัศนคติ

จากความหมายของทัศนคติที่กล่าวมา คงจะทำให้ท่านมองเห็นภาพของทัศนคติว่ามีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของบุคคลไม่มากนักน้อย และถ้าจะคิดอย่างง่าย ๆ หรือสั้น ๆ ก็อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลแสดงออกมา ก็เพราะทัศนคติเป็นตัวกำหนด จะอย่างไรก็ตาม ออสแคมป์ (Oscamp) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของทัศนคติว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องศึกษาด้วยเหตุดังต่อไปนี้ (ถวิล ธาราโภชน์, 2532, หน้า 46-47)

1. ทศนคติเป็นเสมือนโน้ตอย่างดี เพราะเพียงแต่รู้ว่าเขามีทศนคติอย่างไร เราก็สามารถที่จะสรุปพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาได้

2. ทศนคติทำให้เราสามารถที่จะพิจารณาตัดสินสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลคนหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นหรือต่อสิ่งอื่น

3. ความเข้าใจเรื่องทศนคติ ช่วยให้อธิบายถึงความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของบุคคลคนหนึ่งซึ่ง อัลล์พอร์ท (Allport) ได้กล่าวไว้ว่าความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของแต่ละบุคคลจะช่วยให้อธิบายถึงสถานภาพของสังคมได้

4. ทศนคติเป็นความสำคัญ ที่บุคคลพึงมีและเขาเห็นว่าถูกต้องโดยไม่คำนึงถึงความเกี่ยวข้องต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น และทศนคติของเขาจะมีส่วนทำให้บุคคลอื่น สถาบันต่าง ๆ และปัญหาต่าง ๆ ในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้เขาเกิดการรับรู้ในสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวของเขา ซึ่งเขาต้องพยายามศึกษาเพื่อผลประโยชน์ในตัวของเขาเอง

5. ความเข้าใจเรื่องทศนคติ ทำให้เกิดแนวคิดที่กำหนดขึ้นโดยไม่รู้สึกรู้ส ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมและความเปลี่ยนแปลงในระหว่างที่แสดงถึงการขัดแย้งของแรงกระตุ้น

6. ความเข้าใจเรื่องทศนคติ ทำให้เกิดการโต้เถียงหรือวิพากษ์วิจารณ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม สัญชาตญาณและการเรียนรู้สามารถที่จะทำให้เกิดทศนคติ

7. ในแนวของจิตวิทยา ความเข้าใจเรื่องทศนคติเป็นการจัดเตรียมจุดสำคัญที่จะทำให้เกิดความสนใจในทศนคติต่าง ๆ อันจะเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและพฤติกรรม

8. ในแนวของสังคมวิทยา มีบางท่านได้มองทศนคติว่าเป็นศูนย์กลางของความเข้าใจและพื้นของพฤติกรรมทางสังคม ดังนั้นพวกเขาจึงได้จัดเตรียมกลไกอันเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคล

9. ในแนวของวิทยาศาสตร์ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเห็นโดยทั่ว ๆ ไป มีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคม

องค์ประกอบของทัศนคติ (จิราภรณ์ อารยะรังษฤษฎ์, 2533, หน้า 7)

ทัศนคติมียองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive Component) ประกอบไปด้วยความรู้ ความคิดทั้งหมดของบุคคล ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นข้อเท็จจริง ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะเกิดจากประสบการณ์ส่วนตัวโดยตรงหรืออาจเกิดจากการเรียนรู้จากผู้อื่น
 2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ (Affective or Evaluative Component) ประกอบด้วยปฏิกิริยาตอบสนองทางด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในรูปของการประเมินค่า อาจเป็นในแง่บวกหรือในแง่ลบก็ได้ ถ้าบุคคลใดมีความคิดหรือความเชื่อที่ไม่ดีต่อสิ่งใด เขาก็จะมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย
 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) ประกอบด้วยความพร้อมของบุคคลในการที่จะตอบสนอง หรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ บุคคลจะปฏิบัติอย่างไรต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ขึ้นอยู่กับ 2 องค์ประกอบแรก คือ ความคิดและความรู้สึกหรืออารมณ์ที่มีต่อสิ่งเหล่านั้น ถ้าความคิดและความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นไปในทางลบพฤติกรรมของเขาก็จะพยายามหลีกเลี่ยงห่างจากสิ่งนั้น แต่ถ้าเป็นไปในทางบวก พฤติกรรมที่เกิดขึ้นก็จะพยายามเข้าไปใกล้สิ่งนั้น ขณะเดียวกันการสังเกตจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกก็สามารถพิจารณาถึงองค์ประกอบด้านความคิดและด้านอารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคลได้ เช่นเดียวกัน
- ดังนั้น ในการวัดทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เราจึงควรพิจารณาถึงองค์ประกอบของทัศนคติทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ มาเป็นเกณฑ์ในการวัดด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแม่นยำและความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล การวัดทัศนคติทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ จึงสามารถใช้ทำนายแนวโน้มของพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างดี

การเกิดทัศนคติ

มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณภาพทางสมองสูง จึงมีทัศนคติได้มากมายหลายอย่าง ซึ่งทัศนคติเหล่านั้นจะเกิดมาจากประสบการณ์ การอบรมเลี้ยงดู อิทธิพลของสื่อมวลชน เหตุการณ์ที่ประทับใจ บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ความต้องการที่จะบรรลุผลตามที่ปรารถนาและอื่น ๆ อีกหลายประการ ซึ่งมนุษย์จะเรียนรู้หลังจากมนุษย์เกิด จะอย่างไรก็ตามในที่นี้จะได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 4 ประการ คือ (ถวิล ธาราโกชน, 2532, หน้า 50-51)

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้พบกับเหตุการณ์นั้นมาด้วยตัวของเขาเอง และการไปพบนั้นทำให้เกิดความฝังใจกลายเป็นทัศนคติของเขา ตัวอย่างเช่น เมื่อเราได้รับรางวัลจากบุคคลคนหนึ่ง เราอาจจะชอบบุคคลคนนั้น และจะเกิดทัศนคติในทางที่ดีต่อเขา ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราได้รับการลงโทษหรือได้รับการดัดข้อใจ เราก็จะไม่ชอบเขาและอาจมีทัศนคติไปในทางไม่ดีต่อเขาได้ หรืออีกตัวอย่างเช่น บุคคลคนหนึ่งเคยไปทัศนศึกษาทางเรือหลายครั้ง และบังเอิญครั้งหนึ่งเกิดเรือล่ม คนตายไปหลายคน ตัวเองก็เกือบตายแต่วาสนายังดีเพื่อนช่วยไว้ทัน จากประสบการณ์ครั้งนี้อาจทำให้เกิดการฝังใจกลายเป็นทัศนคติของเขา ทำให้เขาไม่กล้าไปไหนมาไหนทางเรืออีกเลย ก็เป็นไปได้ การเกิดทัศนคติตามนัยนี้ ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงเพียงครั้งเดียวเท่านั้น อาจก่อให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ทันที

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยปกติในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคมอยู่แล้ว จากการเกี่ยวข้องติดต่อกันทำให้เรารับเอาทัศนคติหลาย ๆ อย่างเข้าไว้โดยไม่ได้ตั้งใจ ทั้งนี้เพราะการเกี่ยวข้องกันนั้นจะอยู่ในลักษณะที่ไม่มีแบบแผน โดยมากจะเป็นในกลุ่มครอบครัว วงศ์เครือญาติ หรือผู้ที่สนิทสนมกัน ตัวอย่างเช่น เรามักได้ยินพ่อแม่หรือผู้ปกครองจะพูดกับลูกเสมอว่า อย่าไปรังแกสัตว์หรือทำร้ายสัตว์ มันเป็นบาป ตายแล้วจะไม่มีความสุข เมื่อถูกอบรมสั่งสอนบ่อย ๆ ความรู้สึกอันนี้ก็จะกลายเป็นทัศนคติได้ หรืออีกตัวอย่างในสังคมไทยชนบท ผู้ใหญ่มักสอนเด็ก ๆ ว่า ให้ขยันเรียนหนังสือ โตขึ้นจะได้ทำงานเป็นข้าราชการ จะได้สบายมีเงินเดือนกินจนตาย ซึ่งการสั่งสอนอันนี้ก็จะทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่องานราชการ ดังจะเห็นได้ในสังคมชนบทของไทยเรา

ตัวกลางที่เป็นสื่อสำคัญและมีอิทธิพลในการสร้างทัศนคติ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือวารสารต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งผู้รายงานข่าวหรือผู้ทำหน้าที่สื่อสารเกิดความลำเอียงในการให้ข่าวตัวอย่างเช่น พ่อแม่ผู้ปกครองมักมีความลำเอียงในการมองพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น เพราะเคยได้ยินการรายงานข่าวเกี่ยวกับวัยรุ่นมักจะเป็นไปในทางไม่ดีเสมอ

3. รูปแบบ มีบ่อยครั้งที่ทัศนคติของเราพัฒนาขึ้นมาจากการเลียนรูปแบบ กล่าวคือเป็นการมองบุคคลอื่นว่าเขากระทำหรือปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างไรแล้วเราก็จำเอารูปแบบนั้นมาปฏิบัติ ซึ่งรูปแบบอันนั้นจะก่อให้เกิดทัศนคติได้มากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้เป็นรูปแบบนั้นเป็นบุคคลที่เขายอมรับและนับถือเพียงใด ตัวอย่างเช่น ในครอบครัวหนึ่ง ผู้เป็นพ่อชอบเล่นกับสัตว์เลี้ยงในบ้านเสมอ เช่น สุนัข แมว และไม่ว่าผู้เป็นพ่อนั้นจะจับสัตว์เลี้ยงโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม หลังจากนั้นจะต้องไป

ล้างมือเสมอ จากการสังเกตเห็นประจำของลูก อาจทำให้ลูกแปลความหมายได้ว่าจับสัตว์ขนจะติดมือ หรือสัตว์มันนอนกับพื้นอาจมีเชื้อโรคสกปรก ฉะนั้นเมื่อเด็กเห็นบ่อย ๆ เข้าประกอบกับพ่อเป็นผู้ที่เขาคเารพรัก เมื่อนานเข้าลักษณะดังกล่าวก็จะกลายเป็นทัศนคติของเด็ก ทั้งนี้เพราะมีพ่อเป็นผู้ให้เลือกรูปแบบ

4. องค์ประกอบของสถาบัน อันได้แก่ โรงเรียน วัด ครอบครัว หน่วยงาน สมาคม องค์การต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสถาบันเหล่านี้มีส่วนในการสร้างทัศนคติให้แก่บุคคลได้อย่างมากมาย เช่น โรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติ และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพในวันข้างหน้า ดังนั้นบุคคลทั่วไปจึงมองว่าโรงเรียนเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมียู่ในสังคมเพื่อช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถ ของบุคคลในสังคม

คุณลักษณะของทัศนคติ

ทัศนคติมีคุณลักษณะดังนี้

1. ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ชีวิตของบุคคลเจริญวัยขึ้นมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ดีงาม ได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่ดีเป็นความรู้ที่ได้รับไว้ต่อมาก็จะเกิดความรู้สึก และแสดงพฤติกรรมออกมา นับว่าเป็นทัศนคติที่ดีเป็นส่วนใหญ่ ในทางตรงข้ามเด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เมื่อเจริญวัยขึ้นก็อาจมีทัศนคติที่ไม่ดี

2. ทัศนคติเกิดจากความรู้สึกที่สะสมไว้นาน สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลในการกล่อมเกลาบุคลิกภาพของเด็ก เมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็ได้รับการสะสมความรู้สึกในด้านต่าง ๆ ไว้ เช่น ความเชื่อในเรื่องภูติผีปีศาจ ความรู้สึกที่ถูกเลี้ยงดูเข้มงวดจากพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง ความรู้สึกของเด็กที่เป็นลูกกำพร้า ความรู้สึกของเด็กที่ไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน ความรู้สึกของเด็กที่ได้รับความไม่ยุติธรรม บรรดาความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้ เด็กจะเก็บสะสมไว้เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นความรู้สึกหรือทัศนคติในเรื่องนั้น ๆ ฝังแน่นอยู่ในบุคคลดังกล่าวแล้ว

3. ทัศนคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลย่อมมีสาเหตุ หรือมีเหตุผลเสมอ ในบรรดาพฤติกรรมของบุคคลนอกจากจะมีเหตุผลหรือสาเหตุแล้วยังขึ้นอยู่กับอิทธิพลของทัศนคติอีกด้วย เพราะทัศนคติมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เช่นเด็กที่มีทัศนคติที่ดีต่อครูและต่อโรงเรียนก็อยากจะมาโรงเรียนในบางครั้งผู้ปกครองให้หยุด

เรียนก็ไม่ยอม หรือบุคคลที่มีทัศนคติไม่ดีต่อใครคนหนึ่ง สังเกตให้ดีจะพบว่าเขาจะไม่เกี่ยวข้องกับ หรือไม่เห็นด้วยกับคำพูดของผู้อื่นที่เสนอไป เป็นต้น

4. ทัศนคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นๆ ได้เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีพฤติกรรมที่ต้องเกี่ยวข้องกับเสมอ และชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นคณะ เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการติดต่อสื่อความหมาย และมีสัมพันธภาพต่อกัน ก็เป็นช่องทางที่ทำให้บุคคลสามารถถ่ายทอดทัศนคติไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ เช่น บิดามารดาถ่ายทอดทัศนคติของตนให้แก่บุตร ครูถ่ายทอดทัศนคติให้แก่นักเรียน ปู่ย่าตายายถ่ายทอดทัศนคติของตนให้แก่บุตร หลาน เป็นต้น

5. ทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ถึงแม้ว่าทัศนคติจะเป็นความรู้สึกที่ฝังแน่นในตัวบุคคลคล้ายกับการตกผลึกของสารละลายทางเคมี หรือการแข็งตัวของน้ำก็ตาม แต่ทัศนคติก็อาจเปลี่ยนแปลงถ้าได้รับข้อมูลหรือมีสถานการณ์ที่เหมาะสม เช่น เด็กที่มีทัศนคติว่าโตขึ้นจะเป็นพยาบาล แต่สอบกัดเลือกผู้อื่นไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่พยายามสอบมาแล้ว 2 ครั้ง ก็เลยเปลี่ยนทัศนคติว่าไม่เป็นพยาบาลก็ได้ ขอเป็นครูดีกว่า เป็นต้น

การวัดทัศนคติ

การวัดทัศนคติของบุคคล อาจทำได้ดังนี้ คือ

1. ใช้วิธีการสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล เช่น สังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่พูดภาษาอังกฤษบ่อย ๆ อ่าน และฟังเทปภาษาอังกฤษเสมอ อาจสรุปได้ว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ เป็นต้น
2. ใช้วิธีให้ตอบแบบสอบถาม การวัดทัศนคติ นอกจากใช้วิธีการสังเกตแล้ว อาจใช้วิธีให้ตอบแบบสอบถามก็ได้ ซึ่งมีอยู่หลายแบบ เช่น แบบของเธอร์สโตน แบบของกัทแมน
3. ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การวัดทัศนคติวิธีนี้เป็นการสัมภาษณ์และการสนทนากัน การสัมภาษณ์และสนทนาก็ดี ย่อมจะช่วยให้มองเห็นทัศนคติของผู้ถูกสัมภาษณ์หรือคู่สนทนาได้

อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนาทัศนคติ

ดังได้กล่าวแล้วว่าทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และการได้รับประสบการณ์ของบุคคล ในช่วงชีวิตของเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (12 - 30 ปี) บุคคลจะได้รับการปลูกฝังทัศนคติจากสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

1. บิดามารดา โดยปกติบิดามารดามักจะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและสิ่งที่ชอบและไม่ชอบให้แก่บุตร เช่นบิดามารดาเป็นผู้ที่ชอบความสะอาด ก็จะพรีาสอนและฝึกหัดให้บุตรของตนเป็นบุคคลที่ชอบความสะอาดด้วย

2. ครูอาจารย์ ครูอาจารย์มีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนและดูแลให้นักเรียนเป็นคนดีและมีความรู้ ดังนั้นครูอาจารย์จะอบรม สั่งสอน และถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อและความรู้สึกต่างๆ ให้แก่เด็ก จึงมีศิษย์จำนวนไม่น้อยที่มีทัศนคติในทำนองเดียวกับครู เช่นครูที่ชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะมีอิทธิพลในการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นเด็กที่มีวินัยขึ้น

3. เพื่อน เพื่อนมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างทัศนคติของบุคคลได้มาก ยิ่งเป็นกลุ่มเพื่อนยิ่งมีอิทธิพลมากเป็นเงาตามตัว เพื่อน ๆ จะปลูกฝังทัศนคติให้แก่สมาชิกในกลุ่มนั้น ๆ เช่น นักเรียนที่หวังความก้าวหน้าในการเรียน จะใช้เวลาว่างไปเข้าเรียนพิเศษในสถาบันต่าง ๆ ได้แก่ศูนย์เคมีศูนย์ฟิสิกส์และศูนย์ภาษา ในขณะที่เดียวกันก็จะชักชวนเพื่อน ๆ ไปเรียนด้วย นับว่าเป็นการสร้างทัศนคติโดยอิทธิพลของเพื่อนให้แก่เพื่อน ๆ

4. สื่อมวลชน สื่อมวลชนได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ บรรดาสื่อมวลชนดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังทัศนคติให้แก่เด็กและผู้ใหญ่ได้อย่างมาก โดยเฉพาะรายการจากโทรทัศน์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังทัศนคติ ทำให้เด็กและผู้ใหญ่มีความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และความเข้าใจที่สอดคล้องกับรายการที่เสนอมาเป็นส่วนใหญ่ เช่นเด็กที่ชมรายการโทรทัศน์ที่มีผู้แสดงเหาะได้ เด็กก็คิดว่าตัวเองอาจเหาะได้อย่างในโทรทัศน์ เมื่อไปที่โรงเรียนก็ทดลองเหาะ ปรากฏว่าร่างของเด็กได้พุ่งชนกระจกแตก เกือบจะเป็นอันตรายถึงชีวิต

5. สถาบันศาสนา สถาบันศาสนามีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและวิถีชีวิตของบุคคลเป็นอันมาก ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธก็ดี ศาสนาคริสต์ก็ดี และศาสนาอิสลามก็ดี ต่างก็ได้รับการเสริมสร้างทัศนคติไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะพระธรรม คัมภีร์ไบเบิล และคัมภีร์อัลกุรอาน ได้ปลูกฝังความเชื่อและความรู้สึกนึกคิดไว้เป็นอันมาก เช่นพุทธศาสนิกชนมีการทำบุญกรวดน้ำไปให้แก่บรรพบุรุษและญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว และมีความเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

6. วิทยาการต่าง ๆ วิทยาการต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ในนวัตกรรมและเทคโนโลยีอาจจะออกมาในรูปหนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ เทป วีดีโอ และวัตถุจริง สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติให้แก่บุคคล เช่น สังคมไทยในอดีต บูชาและเคารพนับถือครู นักเรียนและนักศึกษาจะต้องเข้าพิธีไหว้ครู

เป็นประจำทุกปี พจนวัตกรรมการศึกษาก้าวหน้าถึงยุคปัจจุบัน มีมหาวิทยาลัยเปิดคือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นักศึกษาไม่จำเป็นต้องมีอาจารย์เข้าทำนอง “ศิษย์ไม่ต้องมีครู” นักศึกษามสธ. ไม่มีการไหว้ครู ไม่ต้องบูชาครู ก็สามารถสำเร็จการศึกษาได้เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล อาจทำได้ดังนี้

1. ให้ความรู้และความเข้าใจอย่างถูกต้อง ในการเปลี่ยนทัศนคติจะต้องให้ข้อมูลที่นำมาซึ่งความรู้และความเข้าใจอย่างถูกต้องจะช่วยให้บุคคลเปลี่ยนทัศนคติได้ เช่น ในระยะ 2 - 3 ปี ข้างหน้าทางราชการจะรับบรรจุบุคคลเข้าเป็นครูน้อยมาก (ผลิตได้ปีละประมาณ 3 หมื่นคน แต่อาจจะรับได้ประมาณ 1 หมื่นคน) จึงควรให้นักศึกษาเตรียมไปประกอบอาชีพอื่นนอกจากการเป็นครู ดังนั้นจะต้องให้ข้อมูลว่าการประกอบอาชีพทางธุรกิจหรืออาชีพส่วนตัวดีอย่างไร ปัจจุบันมีผู้ประกอบการอาชีพทางธุรกิจมีความสำเร็จเพียงไร ประเทศที่พัฒนาแล้วเช่น ญี่ปุ่น ประเทศพัฒนาได้เพราะการพัฒนาทางธุรกิจและส่งเสริมธุรกิจมากกว่าการมุ่งให้คนเข้ารับราชการและชี้ให้เห็นว่า “ สิบพระยาเลี้ยงก็ไม่เท่าหนึ่งพ่อค้า ” เมื่อนักศึกษาได้รับความรู้และความเข้าใจอย่างถูกต้องก็อาจเปลี่ยนทัศนคติได้

2. ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เหมาะสมก็ได้ เช่นต้องการเปลี่ยนทัศนคติของนักศึกษาที่อยากจะเป็นครูให้หันมาสนใจการประกอบอาชีพธุรกิจ โดยการให้นักศึกษาไปฝึกงานในสถานประกอบการธุรกิจ เช่น แผนกประชาสัมพันธ์ของธนาคาร หรือสถาบันอื่น จนนักศึกษาชอบงานดังกล่าว นักศึกษาก็ไม่สนใจที่จะเป็นครูอีกต่อไปโดยใช้ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบ Classical Conditioning และ Operant Conditioning

3. ใช้แบบอย่างที่มีอิทธิพล การเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างใช้แบบอย่างที่มีอิทธิพลต่อบุคคล เพื่อให้บุคคลเกิดคล้อยตามและนำไปสู่ทัศนคติอันใหม่ เช่น ทางวิทยาลัยได้เชิญศิษย์เก่าที่ประกอบอาชีพธุรกิจหรืออาชีพส่วนตัวแล้วประสบผลสำเร็จ มาพูดคุยกับนักศึกษาปัจจุบัน ให้มองเห็นแนวทางใหม่เช่นนักศึกษาเอกศิลป์เป็นจำนวนไม่น้อย ได้ทำงานในโรงแรมชั้นหนึ่งหลายแห่งเป็นต้น

4. ใช้วิธีการแนะแนว การเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจทำได้โดยวิธีการให้คำปรึกษาเพื่อการปรับตัวเองเข้ากับสภาพของตนและสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ เช่น นักศึกษาชอบวิชาเกษตร แต่เรียน

ไม่ไหว จำเป็นต้องเปลี่ยนวิชาเอก ก่อนที่จะเปลี่ยนวิชาเอกจะต้องพบและขอคำปรึกษาจากอาจารย์แนะแนวเสียก่อน

5. ใช้วิธีกระบวนการกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจทำได้โดยใช้วิธีกระบวนการกลุ่มให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำและร่วมกันแก้ปัญหา

วิธีการสร้างและพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการเรียน (สงวน สิทธิเลิศอรุณ, 2530, หน้า 87-91)

1. วิธีการสร้างทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและการเรียนการสอนให้แก่เด็ก

1.1 ครูต้องวางตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งด้านบุคลิกภาพ ความประพฤติ และการมีวินัย ให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็ก และพยายามทำความเข้าใจและเห็นใจเด็ก รับรู้และช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาตามความเหมาะสม

1.2 จัดการเรียนการสอนให้สนุกและเด็กได้รับความรู้ตามหลักสูตร

1.3 จัดสภาพสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียนให้เหมาะสมมีสื่อการเรียนรู้พร้อมสรรพและใช้เป็นประจำ

1.4 จัดกิจกรรมให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่ดีอย่างเพียงพอ

2. พัฒนาทัศนคติให้แก่เด็ก

2.1 ให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง

2.2 ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทัศนคติให้แก่เด็ก

2.3 ให้เห็นและได้รับฟังจากตัวอย่างของรุ่นพี่ที่ประสบความสำเร็จในการเรียน

และการทำงาน

2.4 ใช้บริการแนะแนวและให้คำปรึกษา

คุณธรรมแห่งวิชาชีพทันตแพทย์ (พิศาล เทพสิทธิ, 2535, หน้า 114, 118)

คุณธรรมแห่งวิชาชีพทันตแพทย์ หมายถึง คุณงามความดีที่ผู้ประกอบการวิชาชีพทันตแพทย์พึงสำนึกในจิตของตนในด้านความจริง ความดี และความงามอันใช้เป็นหลักในการประกอบวิชาชีพทันตแพทย์และดำเนินชีวิต

คุณธรรมแห่งวิชาชีพทันตแพทย์ที่ผู้ประกอบการวิชาชีพทันตแพทย์พึงมี ประกอบด้วย

1. คุณธรรมทั่วไป

2. คุณธรรมตามแนวคิดอริสโตเติล
3. คุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา
4. คุณธรรมในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพทันตแพทย์

คุณธรรมทั่วไป

คุณธรรมทั่วไปที่ผู้ประกอบการวิชาชีพทันตแพทย์พึงมี ได้แก่

- 1) การใฝ่สัจจะธรรม
- 2) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา
- 3) ความเมตตา กรุณา
- 4) ความมีสติ สัมปชัญญะ
- 5) ความไม่ประมาท
- 6) ความซื่อสัตย์สุจริต
- 7) ความอดกลั้นและความสำรวม
- 8) ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ปิยะวาจา ประพฤติสิ่งที่ประโยชน์ต่อผู้อื่น วางตนโดยสมควร
- 9) ความขยันหมั่นเพียร และความมัธยัสถ์
- 10) ความละเอียดรอบาป และความเกรงกลัวต่อบาป
- 11) ความสามัคคี และความเสียสละ
- 12) ความรับผิดชอบต่อสังคม

คุณธรรมตามแนวคิดอริสโตเติล (Aristotle)

คุณธรรมตามแนวคิดอริสโตเติล (Aristotle) ที่ผู้ประกอบการวิชาทันตแพทย์พึงมี 4 ประการ คือ

- 1) ความรอบคอบ โดยพิจารณาอย่างรอบคอบว่าอะไรควรประพฤติ อะไรไม่ควรประพฤติ
- 2) ความกล้าหาญ คือกล้าเสี่ยงต่อการเข้าใจผิด การเผชิญต่อการใส่ร้าย และเชื่อมั่นใจ

ว่าตนกระทำความดี

3) การรู้จักประมาณตน คือรู้จักควบคุมความต้องการการกระทำต่าง ๆ ให้อยู่ในขอบเขตอันควรแก่สภาพและฐานะของตน

4) ความยุติธรรม ความยุติธรรมเป็นแก่นของคุณธรรม ผู้มีความยุติธรรมสูงย่อมพร้อมเพรียงด้วยคุณธรรมต่าง ๆ ดังนั้นจะต้องให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนและแต่ละคนตามความเหมาะสม

คุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา

คุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา ประกอบด้วยคุณธรรมที่สำคัญคือ

- 1) สัตตสัทธรรม
- 2) ธรรมที่ทำให้เป็นคนมีความยุติธรรม
- 3) ธรรมที่จะให้เป็นคนใจดี

สัตตสัทธรรม คือธรรมสำคัญขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอันเป็นธรรมสำคัญที่ชักนำหรือปลุกฝังให้เกิดขึ้นในตน เพื่อจะได้ชักนำหรือปลุกฝังธรรมอื่นให้เกิดขึ้น และยังเป็นธรรมสำหรับรักษาธรรมอื่น ให้ตั้งอยู่ถาวรมั่นคง สัตตสัทธรรม 7 ประการดังนี้

1. สัทธา คือความเชื่อ เห็นดี เห็นชอบ ในสิ่งที่ตนจะประพฤติ
2. หิริ คือความตะขิดตะขวง ขยะแขยงต่อความชั่วที่จะกระทำลง
3. โอตตัปปะ คือความหวาดหวั่นต่อความชั่วที่จะกระทำลง
4. พาหุสัจจะ คือความได้ยินมาก ได้ฟังมาก ได้เรียนมากอันก่อให้เกิดความรู้ ทำให้เกิด

ความฉลาด

5. วิริยะ คือความเพียรพยายามในกิจการใด ๆ

6. สติ คือความคิดยับยั้ง ความรู้สึกตน ระวังตน ไม่ลืมตน ไม่ประมาท สติเป็นธรรมอันสำคัญที่ทำให้ดำรงตนเที่ยงตรง มั่นคงอยู่ หากปราศจากสติแล้ว ความเสียหายอาจมีมาได้ และความดีที่มีอยู่ก็อาจเสื่อมเสียไป

7. ปัญญา คือความรู้ประจักษ์ ความเข้าใจชัด ความฉลาด ความจะให้เห็นผิดชอบชั่วดี บาป บุญ คุณ โทษ แห่งกิจการใด ๆ ทั้งปวงย่อมเกิดขึ้นด้วยปัญญา

ธรรมที่ทำให้เป็นคนมีความยุติธรรม ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์ต้องมีความยุติธรรมในตนยิ่งกว่าคนธรรมดาทั่วไป ความยุติธรรมเป็นแก่นของคุณธรรม สาเหตุที่ทำให้คนไม่ตั้งอยู่ในความยุติธรรมมี 4 ประการคือ

1. ฉันทาคติ การมีความรักเป็นเหตุให้ลำเอียง ในกรณีที่มีคนใช้หลายคนที่จะได้รับการดูแลรักษาจากทันตแพทย์โดยเท่าเทียมกัน แต่ถ้าทันตแพทย์ไม่ได้ให้ความยุติธรรม เพราะทันตแพทย์มีความหวังหรือเห็นแก่ลาภที่พึงจะได้ในคนไข้คนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จึงให้การรักษาในผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นก่อนหรือมากกว่าหรือดีกว่า ทอดทิ้งหรือไม่สนใจอีกคนหนึ่ง หรืออีกฝ่ายหนึ่งเสียจนเสียหาย เพราะเหตุที่ไม่ได้รับความเอื้อเฟื้อจากทันตแพทย์ผู้รักษาโดยสมควรแก่หน้าที่

2. โทษาคติ การมีความโกรธเป็นเหตุให้ลำเอียง เช่นคนไข้บางคนจุกจิกจู้จี้ หรือทำให้ทันตแพทย์ไม่พอใจ ทันตแพทย์ก็ทอดทิ้งไม่ยอมทำให้ จนเป็นเหตุเสียหายเป็นอันตรายแก่คนไข้ที่ทันตแพทย์ทอดทิ้งนั้น

3. ภัยาคติ การมีความกลัวเป็นเหตุให้ลำเอียง เช่นคนไข้ที่มีศรัทธาศกดิ์สูงอันเป็นที่กลัวเกรง ทันตแพทย์ก็ไม่ได้ทำการรักษา หรือปฏิบัติบางอย่างให้แก่คนไข้ผู้นั้นให้ได้ประโยชน์ เช่นอย่างคนไข้อื่น เพราะเกรงกลัวปล่อยตามใจคนไข้ตามที่ต้องการ แม้แต่ในสิ่งที่เกิดอันตรายหรือโทษแก่ผู้อื่น

4. โมหาคติ การมีความหลงเป็นเหตุให้ลำเอียง เช่นคนไข้รายที่ยากหรืออาจเกิดอาการแทรกซ้อนได้ ทันตแพทย์รักษาไปโดยไม่ได้ตรวจวินิจฉัยอย่างถี่ถ้วนหรือไม่ได้ส่งคนไข้ให้ไปรักษากับผู้ที่มีความรู้ความชำนาญกว่าตน จนทำให้คนไข้ได้รับอันตราย หรือเสียหายเพราะความหลงของทันตแพทย์

ธรรมที่จะให้เป็นคนใจดี ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์จำเป็นต้องมีธรรมที่จะให้ตนเป็นคนใจดี เพราะมีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องช่วยเหลือคนไข้ การที่ต้องมีธรรมนี้จะได้เป็นเครื่องประโลมคนไข้ให้บรรเทาความทุกข์ ความกลัว หรือมีความชุ่มชื่นใจ ธรรมที่จะให้ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์เป็นคนใจดีประกอบด้วย

1. เมตตา ต้องเป็นคนหวังและพยายามจะให้เขาดีและมีความสุข
2. กรุณา ต้องเป็นคนหวังและพยายามที่จะช่วยเหลือให้เขาบรรเทาทุกข์เสื่อมคลายโรคโดยจริงจัง

3. ความมีน้ำใจหรือเอื้อเฟื้อ ต้องเป็นคนที่มีน้ำใจหรือมีแอกไจด้วยตนเองในการบำบัดรักษาคนไข้ ไม่ใช่ทำเพราะมีสิ่งบังคับให้จำทำ หรือทำตามความจำเป็นตามหน้าที่ จึงสักแต่ว่าทำ การมีน้ำใจหรือเอื้อเฟื้อนี้จะทำให้คนไข้บังเกิดความยินดีปรีดาอิมเอบใจ

4. ความเอาใจใส่และห่วงใยในงาน ในหน้าที่ของตนให้สำเร็จอยู่เสมอ หากมีปัญหาอุปสรรค ก็ค้นคิดหาสาเหตุที่จะแก้ไขปรับปรุงให้สำเร็จจนได้

คุณธรรมในฐานะผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์

คุณธรรมในฐานะผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์ ได้แก่

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์พึงถือว่าการให้บริการทันตกรรมเป็นวิชาชีพไม่ใช่ธุรกิจ การที่ถือว่าเป็นวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์จะต้องเป็นผู้มีความรู้ ให้บริการเป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพและมีมาตรฐาน นั่นคือมุ่งถึงประโยชน์และผลดีของคนไข้มากกว่าผลกำไร

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์ จะต้องเป็นผู้มีจิตใจเที่ยงธรรมและสุจริตในการปฏิบัติตนต่อคนไข้อย่างเท่าเทียมกันในฐานะของมนุษย์ที่ประสบความสำเร็จทุกข้อหรือปัญหาทางทันตกรรม

3. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์พึงถือว่า การทำให้คนมีสุขภาพช่องปากที่ดีหรือมีทันตสุขภาพที่ดี เป็นการให้ที่ทุกคนปรารถนาเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด จะตีราคาเป็นตัวเงินไม่ได้ ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์จึงต้องมีความเมตตากรุณาและความรักต่อเพื่อนมนุษย์รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อคนไข้ ความเมตตากรุณาและความรักต่อเพื่อนมนุษย์เป็นคุณธรรมพื้นฐานประการสำคัญของผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์ พึงเรียกร้องค่าตอบแทนอันชอบธรรมตามควร โดยไม่ขัดต่อจรรยาบรรณไม่จากคนไข้ก็จากผู้รับผิดชอบในสังคม

5. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์พึงชวนขยายหาความรู้ของตนให้ทันสมัยอยู่เสมอและให้ความชำนาญในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็ชวนขยายหาความรู้ในวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ประกอบในการปฏิบัติงาน โดยมุ่งประโยชน์ที่จะพึงเกิดแก่มนุษย์เป็นสิ่งสำคัญมีความเข้าใจในเหตุและผลของสิ่งต่าง ๆ มีหลักการ เหตุผล และแนวทางในการตัดสินใจ การเป็นผู้มีความรู้ที่ทันสมัยจะทำให้ทันตแพทย์สามารถปฏิบัติงานด้วยความมั่นใจ รอบคอบ ถี่ถ้วน ชยันหมั่นเพียร

6. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์พึงร่วมมือกับผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์อื่นและผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาวิธีการรักษาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์พึงให้บริการที่เชื่อว่าเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงแก่คนไข้ มิใช่ลักแต่เพื่อให้ได้เงินหรือค่าตอบแทน และต้องไม่แนะนำหรือกระทำในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์หรืออาจเกิดโทษแก่คนไข้ แม้ว่าจะได้รับการร้องขอจากคนไข้

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์พึงถือว่าบุคคลมีค่าเหนือวัตถุ เพราะมนุษย์มีความแตกต่างจากวัตถุด้วยภาวะของสิ่งที่มีจิตใจ

9. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์ไม่พึงถือว่าคนไข้เป็นโอกาสให้ได้ทำการทดลองโดยจะต้องระมัดระวังการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์อย่างรอบคอบและประณีตแก่คนไข้

10. ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์พึงถือว่าเกียรติอยู่เหนือผลประโยชน์

จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพทันตแพทย์

จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพทันตแพทย์ เป็นข้อบังคับความประพฤติที่กำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณและฐานะของสมาชิกผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์ ประกอบด้วย

1. จรรยาบรรณที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพของผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาทันตกรรมและมารยาทแห่งวิชาชีพตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พุทธศักราช 2479 และความรับผิดชอบหรือหน้าที่ของผู้ดำเนินการหรือผู้รับอนุญาตเกี่ยวกับการดูแลสถานพยาบาล การโฆษณาสถานพยาบาล ป้ายชื่อผู้ประกอบโรคศิลปะสำหรับสถานพยาบาล และป้ายชื่อสถานพยาบาลตามพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2504 จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อาจเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า " Code of Ethics " ดังนั้นในปัจจุบันจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพทันตแพทย์ที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรจะกำหนดไว้ใน

1.1 พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พุทธศักราช 2479

1.2 พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2504

2. จรรยาบรรณที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่มารยาทแห่งวิชาชีพที่วงการวิชาชีพทันตแพทย์เห็นว่าเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพทันตแพทย์จะต้องยึดถือและพึงปฏิบัติ อันเป็นที่ได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติกัน นอกเหนือไปจากมารยาทแห่งวิชาชีพทันตแพทย์ที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

บัณฑิตทันตแพทยศาสตร์ที่พึงประสงค์ (พิชิต โคตรจรัส, 2532, หน้า 82)

1. มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ชีวภาพในสาขาวิชาที่สัมพันธ์กับวิชาชีพ โดยเฉพาะวิชาชีววิทยาช่องปากเพียงพอที่จะค้นคว้า วิจัย ศึกษาต่อ และนำไปแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขได้

2. มีความรู้ความสามารถในการตรวจวินิจฉัย วางแผนการรักษา บำบัดรักษาโรคในช่องปากและอวัยวะที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงร่างกายและจิตใจของผู้ป่วยที่เป็นรายบุคคล ซึ่งมีสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ กันด้วย

3. มีความสนใจใฝ่รู้อยู่เป็นนิจ และตระหนักถึงข้อจำกัด และขีดความสามารถของตนเอง โดยจะต้องมีความพร้อมและเต็มใจที่จะใช้ระบบส่งต่อ เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วย

4. มีความรู้ความสามารถที่จะส่งเสริมทันตสุขภาพ ป้องกัน รักษา ตลอดจนฟื้นฟูสภาพของโรคในช่องปาก และความผิดปกติที่เกี่ยวข้องทั้งนี้ โดยอาศัยศิลป์และศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
5. มีความรู้ความสามารถที่จะถ่ายทอดวิชาการด้านทันตสาธารณสุขทั้งในส่วนบุคคลและชุมชน
6. มีความรู้ในหลักการบริหารงาน สามารถเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและร่วมมือหรือประสานงานกับผู้อื่นได้
7. มีร่างกายและจิตใจสมบูรณ์พร้อมที่จะออกไปปฏิบัติงานทันตกรรมชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้
8. มีจรรยาบรรณและจริยธรรม ตลอดจนรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติและเอกลักษณ์ไทย
9. มีความตระหนักถึงปัญหาของชาติและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทันตสาธารณสุขของประเทศได้อย่างเหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนกทิพย์ พัฒนาพัชร (2526, หน้า 37-38) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของนักศึกษาฝึกสอนต่ออาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 280 คน พบว่าทัศนคติของนักศึกษาต่ออาชีพครู ไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามวุฒิ หรือตามเพศ เมื่อดูในส่วนรวม หรือส่วนย่อยต่างมีทัศนคติดีต่ออาชีพครูทั้งสิ้น ส่วนความคิดชอบหรือรักที่จะประกอบอาชีพครูของนักศึกษาเมื่อแรกเข้าเรียนในคณะศึกษาศาสตร์กับหลังการฝึกสอนเสร็จสิ้นลงมีความแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบโดยส่วนรวมในแต่ละวุฒิและในบางวิชาเอก มีนักศึกษาร้อยละ 77.69 คิดจะออกไปประกอบอาชีพครู เหตุผลที่ไม่เลือกประกอบอาชีพครูเพราะเห็นว่ามีระเบียบจุกจิก ไม่เป็นอิสระ ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ นอกจากนี้ยังเห็นว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนัก รับผิดชอบมาก ต้องมีความอดทนสูง เสียสละมาก แต่มีความก้าวหน้าน้อยและไม่ได้รับการยกย่อง สำหรับลักษณะหรือพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับครูที่ดี นักศึกษาให้ความเห็นตรงกันถึงร้อยละ 85.71 ว่าครูที่ดีต้องมีความรับผิดชอบ รองลงไป คือมีความเสียสละมีความยุติธรรม มีความอดทนและมีเหตุผลตามลำดับ

เมื่อถามถึงคุณลักษณะและพฤติกรรมข้างต้นของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ โดยรวมแล้วลักษณะหรือพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์พอใช้และส่วนที่ควรปรับปรุงเป็นอันดับแรกคือ ความมีเหตุผล รองลงมาคือ ความรับผิดชอบและความสุภาพอ่อนน้อมเป็นต้น

ทศพร ขวัญสุวรรณ (2526, หน้า 51-69) ได้ศึกษาเจตคติต่ออาชีพครูของผู้บริหารโรงเรียนและครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุโขทัย จำนวน 683 คน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัยมีสภาพเจตคติต่ออาชีพครูอยู่ในเกณฑ์เป็นกลาง ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่ออาชีพครูตามตัวแปรอิสระ พบว่า ครูที่มีรายได้และวุฒิแตกต่างกันมีเจตคติต่ออาชีพครูแตกต่างกัน ส่วนครูที่มีตำแหน่งหน้าที่ ภูมิหลังทางการศึกษา ภูมิลำเนา ประสบการณ์ทำงานแตกต่างกันมีเจตคติต่ออาชีพครูไม่แตกต่างกัน

ชาลี ลัทธิ, ภพ เลานไพบูลย์, วีระวัฒน์ พูลทวี, และกนกทิพย์ พัฒนาศักดิ์ (2527, หน้า 61-72) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่ออาชีพครูของนักศึกษา วุฒิ ป.กศ.สูง ที่เข้าศึกษาต่อใน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 254 คน พบว่า ทัศนคติต่ออาชีพครูของนักศึกษา วุฒิ ป.กศ.สูง ส่วนใหญ่มีแนวโน้มลดลงอาจเนื่องจาก

1. นักศึกษามีโอกาสเข้ามาศึกษาอย่างใกล้ชิดในรายละเอียดคุณลักษณะต่าง ๆ ของความเป็นครูและอาชีพครู ทั้งยังฝึกประสบการณ์วิชาชีพอีก 1 ภาคการเรียน อาจทำให้นักศึกษามองงานอาชีพครูเป็นงานหนักที่น่าเบื่อหน่าย จึงทำให้ทัศนคติต่ออาชีพครูลดลง
2. นักศึกษาบางส่วนมีวุฒิเทียบเท่า ป.กศ.สูง ได้แก่วุฒิ ป.วส. ซึ่งไม่เคยเรียนครูหรือใกล้ชิดวงการครูมาก่อน เมื่อมาเรียนครูอาจทำให้ทัศนคติบางด้านสูงขึ้นและอาจมองความคาดหวังในอาชีพครูไม่สำคัญนัก เพราะเมื่อเรียนจบถ้าไม่เป็นครูก็อาจหางานอาชีพอื่นทำได้
3. วิธีการปลูกฝังทัศนคติต่ออาชีพครูของวิชาเอกต่าง ๆ อาจแตกต่างกันไปตามการตระหนักและเอาใจใส่ของผู้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับครู วิชาหลักและวิธีการสอน วิชาฝึกประสบการณ์ รวมทั้งสถานการณ์ต่าง ๆ ของสถานฝึกประสบการณ์ฯ และการนิเทศ ซึ่งมีผู้สอนหลายคนแตกต่างกันไป อาจมีผลให้ทัศนคติต่ออาชีพครูของวิชาเอกต่าง ๆ แตกต่างกัน

เมฆวล นันท์สุวัฒน์และคนอื่น ๆ (2530, หน้า 48) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 365 คน พบว่า ความคิดเห็นต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาในแต่ละด้านกับชั้นปีที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ ด้านความรู้ ความเข้าใจต่อวิชาชีพและด้านพฤติกรรมของตนเองในแง่

บุคลิกภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความรู้สึกต่อวิชาชีพการพยาบาลและด้านพฤติกรรมของตนเองในแง่งานพยาบาลจะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำหรับความคิดเห็นต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ขณะเริ่มเข้าศึกษาพยาบาลกับขณะอยู่ปลายปีที่ 1 พบว่าระดับความคิดเห็นด้านความรู้สึกต่อวิชาชีพ ด้านพฤติกรรมของตนเองมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พัฒน์วดี เสรินทร์วัฒน์ และ จริยาวัตร คมพัยค์ (2531, หน้า 47 - 50) ได้วิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลต่อวิชาชีพพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 163 คน พบว่านักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ ร้อยละ 89.0 เข้าศึกษาวิชาชีพพยาบาลด้วยความสมัครใจของตนเอง มีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาลสูงกว่านักศึกษาที่เลือกเรียนตามคำแนะนำของผู้อื่น และเมื่อนักศึกษาเรียนอยู่ในชั้นปีที่ 2 นักศึกษาพยาบาลที่มีความพอใจในประสบการณ์การศึกษาวិชาชีพพยาบาลต่างกัน มีทัศนคติต่อวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อนักศึกษาเรียนอยู่ในชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 นักศึกษาที่มีความพอใจในประสบการณ์การศึกษาวิชาชีพต่างกัน มีทัศนคติต่อวิชาชีพไม่แตกต่างกัน สาเหตุมาจากลักษณะการเรียนการสอนของชั้นปีที่ 3 และ 4 มุ่งเน้นให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง เกร่งครัดในระเบียบวินัย มีความรู้ ความละเอียดรอบคอบ รู้จักใช้เหตุผล มีการตัดสินใจที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ป่วยและญาติ ผู้ร่วมงานโดยสรุปพบว่าทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาทุกชั้นปีอยู่ในระดับเป็นกลางค่อนข้างดี

พิชิต โคตรจรัส (2532, หน้า 55-59) ได้วิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของนักศึกษาทันตแพทย์เกี่ยวกับนักศึกษาที่ได้รับทุนในประเทศไทยที่ออกไปปฏิบัติงานในชนบทของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 1,041 คน พบว่า นักศึกษาทันตแพทย์มีทัศนคติที่จะเลือกปฏิบัติงานในกรุงเทพฯ หรือเขตเมืองมากกว่า ที่จะเลือกไปปฏิบัติงานในชนบท ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ต่อชนบทของนักศึกษาทันตแพทย์และนักศึกษาที่บิดา มารดา มีรายได้สูง จะมีความคิดเห็นและตั้งใจ ที่จะเลือกไปปฏิบัติงานในเขตเมืองมากกว่าชนบท และความแตกต่างในเรื่องศาสนาไม่มีผลกระทบต่อความคิดเห็นของนักศึกษา นักศึกษาที่มีบิดา มารดา มีอาชีพพ่อค้า นักธุรกิจ จะมีความตั้งใจเลือกปฏิบัติงานในเขตเมืองมากกว่าในชนบท